

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Memorandum 2017-5

De rechter op afstand

Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen reisafstand en het gebruik van rechtspraak

R. Eshuis

Memorandum

De reeks Memorandum omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Inhoud

1	Inleiding - 5
2	Onderzoeksvraag en conclusie - 7
3	Het arrondissement Limburg - 11
3.1	De herziening van de gerechtelijke kaart in Limburg - 11
3.2	De ontwikkeling van instroom en verstek in Limburg - 12
4	Het arrondissement Noord-Holland - 17
4.1	De herziening van de gerechtelijke kaart in Noord-Holland - 17
4.2	De ontwikkeling instroom en verstek in Noord-Holland - 17
5	Regressieanalyse - 21
5.1	Instroom - 22
5.1.1	Verklaring instroom handelszaken in Limburg - 22
5.1.2	Verklaring instroom Noord-Holland (Noord) - 23
5.2	Verstekpercentage - 24
5.2.1	Verklaring verstekpercentages Limburg - 24
5.2.2	Verklaring verstekpercentages Noord-Holland (Noord) - 25
5.3	Conclusie regressieanalyse - 26
	Bijlagen
	1 Methodologische aantekeningen - 27
	2 Correlatietabellen - 31

1 Inleiding

De voorliggende rapportage doet verslag van een studie ten behoeve van de Commissie Evaluatie Wet herziening gerechtelijk kaart. Doel is om na te gaan of toegenomen reisafstanden naar zittingslocaties, ten gevolge van het opheffen van zulke locaties, leiden tot afname van het gebruik van rechtspraak.

In de factsheet 'Schaalgrootte rechtspraak in eerste aanleg', eveneens vervaardigd ten behoeve van de Commissie Evaluatie Wet herziening gerechtelijk kaart, werd beschreven welke veranderingen rond de herziening van de gerechtelijke kaart optraden in de schaalgrootte van de rechtspraak. Daarbij werd vooral gekeken naar de eerste aanleg, en daarbinnen naar de locaties waar kantonrechtspraak plaatsvindt. Dat is traditioneel het meest fijnmazige deel van Nederlandse rechtspraak. Maar van de 64 zittingslocaties die aan eind van het vorige millennium nog operationeel waren, is de helft inmiddels verdwenen.

De schaalvergroting in de rechtspraak betekent dat de gemiddelde reisafstand voor rechtzoekenden toeneemt. Deze rapportage bevat een verkennend onderzoek, uitgevoerd in twee arrondissementen, naar de vraag of het opheffen van zittingslocaties c.q. het toenemen van reisafstanden weerslag heeft op het gebruik van rechtspraak. Over dergelijke gevolgen doen de nodige verhalen ronde. Ook de Commissie Evaluatie Wet herziening gerechtelijk kaart hoorde die geluiden, zowel van binnen als buiten de rechtspraak.

Goed onderbouwde uitspraken doen over een effect van afstand (of toename van afstand) op het gebruik van rechtspraak is bij voorbaat lastig. Er zijn talloze factoren die het gebruik (mede) beïnvloeden, en reisafstand lijkt van die factoren niet een van de meest bepalende. De kans bestaat dat, als er een klein effect is, dat effect niet of nauwelijks aantoonbaar zal zijn (omdat het wordt overschaduwed door andere invloeden). Om het risico van een 'false negative' te verkleinen, is het onderzoek uitgevoerd voor een groep zaken waarin – in theorie – het meeste effect zou zijn te verwachten. Dat betekent echter ook dat indien er iets wordt gevonden, zo'n effect niet noodzakelijk ook in andere typen rechtszaken zal optreden.

Hoe (reis)afstand precies het gebruik van rechtspraak beïnvloed, is niet gedetailleerd uitgewerkt. In het algemeen nemen we aan dat meer afstand impliceert dat meer tijd en kosten moeten worden gemaakt om de rechtspraaklocatie te bereiken. Maar denkbaar is dat bij de ervaren afstand ook meer psychologische aspecten een rol spelen. Een rechtspraaklocatie in de eigen gemeente voelt (voor sommigen) wellicht ook meer vertrouwd of 'nabij' dan één in die in een andere regio is gevestigd.

Om de vele (andere) factoren die op het gebruik van rechtspraak van invloed worden geacht, buiten spel te zetten, is een quasi-experimenteel design gekozen waarin in één groep rechtszaken de condities veranderen (toename van reisafstand door de herziening van de gerechtelijke kaart) en een vergelijkingsgroep alles bij het oude blijft. Van allerlei andere factoren kan redelijkerwijs worden aangenomen dat ze de experimentele en de vergelijkingsgroep in gelijke mate zullen treffen. Eenvoudig gezegd: we vergelijken, binnen hetzelfde arrondissement, het gebruik van rechtspraak in gebieden waar de zittingslocatie verdween, en gebieden waar de zittingslocatie bleef bestaan.

De studie is uitgevoerd in de arrondissementen Limburg en Noord-Holland. In beide arrondissementen meenden rechters dat het opheffen van zittingslocaties van invloed was op het gebruik. Gedaagden uit gebieden waar rechtspraaklocaties waren opgeheven, zouden minder vaak verweer geven. Limburg en Noord-Holland zijn arrondissementen zijn waar relatief veel zittingslocaties zijn gesloten, en derhalve veel rechtzoekenden met toegenomen reisafstanden werden geconfronteerd. Het onderzoek is uitgevoerd door gegevens te verzamelen over het gebruik van rechtspraak vóór (in 2012) en na (in 2015) het opheffen van zittingslocaties. Het onderzoek richt zich op de rechtspleging in handelszaken die onder de competentie van de kantonrechter vallen. Dit is een van de meest voorkomende typen rechtszaken, en ze worden op alle rechtspraaklocaties, met uitzondering van Schiphol, behandeld.

Naast de groepsgewijze vergelijking volgens quasi-experimenteel design is ook cross-sectioneel vergeleken en is een (primitieve) regressieanalyse gedaan om de meer algemene verbanden tussen reisafstand en gebruik van rechtspraak te verkennen. Daarbij zijn gemeenten de eenheid van analyse. Instroomgegevens van de rechtspraak zijn naar gemeenteniveau geaggregeerd op basis van de vestigingsplaats van de gedaagde partij. Vervolgens zijn de 'instroom' van rechtszaken per gemeente berekend (dat betekent dan: het aantal zaken dat wordt aangebracht tegen gedaagden die in de gemeente zijn gevestigd, per 10.000 inwoners), het verstekpercentage en de reisafstand naar de rechtspraaklocatie. Vervolgens kunnen ook andere data die op gemeenteniveau worden verzameld in de analyse worden betrokken. In het nog primitieve model dat in deze verkenning wordt gebruikt, zijn dat de adresdichtheid¹ binnen de gemeente en het besteedbaar gezinsinkomen van de inwoners.

---

¹ Adresdichtheid geeft een indicatie voor de mate van stedelijkheid. Het is een telling van het aantal adressen per km². Adresdichtheid correleert sterk met het aantal inwoners, de omvang van de woningvoorraad én het aantal bedrijven dat in een gemeente is gevestigd. Een belangrijke reden om deze variabele op te nemen is de mogelijkheid dat de gebieden waar rechtspraaklocaties werden opgeheven, vaak meer landelijke gebieden zijn, terwijl de locaties in de meest stedelijke gebieden bleven bestaan.

2 Onderzoeksvraag en conclusie

De centrale vraag in deze verkenning luidt: 'Heeft het opheffen van rechtspraaklocaties (c.q. toename van reisafstanden voor rechtzoekenden) consequenties voor het gebruik van rechtspraak?'.

Bij 'gebruik' wordt onderscheid gemaakt tussen eisers en gedaagden. Eisers zijn de partijen die zaken aanbrengen. Minder gebruik betekent dat zij minder geneigd zijn hun geschil voor de rechter te brengen (met minder instroom van zaken als resultaat). Voor gedaagden zullen we onder 'gebruik' verstaan het voeren van verweer. Hogere drempels zouden ertoe kunnen leiden dat gedaagden vaker afzien van verweer, en zaken bij verstek worden afgedaan.

Het onderzoek wordt uitgevoerd voor een specifiek type zaken: civiele handelszaken die onder de competentie van de kantonrechter vallen. De keuze voor deze categorie zaken berust op de volgende gronden:

- Het opheffen van zittingslocaties bij herziening van de gerechtelijke kaart (HGK) betreft uitsluitend zittingslocaties waar kantonrechtspraak plaatsvond. Eventuele gevolgen voor het gebruik van rechtspraak zullen dus optreden in zaken die onder de competentie van de kantonrechter vallen.
- Civiele handelszaken vormen een grote groep zaken, en worden op alle rechtspraaklocaties (m.u.v. Schiphol) behandeld. In deze zaken gelden relatief weinig bijzondere regels met betrekking tot concentratie of specialisatie.
- In de civiele handelszaken bij de kantonrechter speelt voor zowel eisers als gedaagden een reële kosten-batenafweging. Veel zaken gaan om relatief kleine financiële bedragen. Gedaagden kunnen in deze zaken relatief laagdrempelig verweer voeren. Reistijd en -afstand zijn in hun kosten-batenafweging een belangrijk element (wordt niet overschaduwd door grotere kwesties zoals bijvoorbeeld een verplichte advocaat). Kortom: in deze categorie zaken lijkt het aannemelijk dat eventuele effecten tot meetbare verschillen leiden.

Hypotheses

Het onderzoek concentreert zich op drie hypothesen over mogelijke gevolgen van het opheffen van rechtspraaklocaties op het gebruik van rechtspraak. Daarbij wordt systematisch onderscheid gemaakt tussen eisers en gedaagden. In principe worden rechtszaken aangebracht bij de rechtbank in het gebied waar de gedaagde partij woont. Gedaagden hebben dus, in de regel, kortere reistijden dan eisers. Maar als een locatie wordt opgeheven, betekent dat ook dat (vrijwel) alle gedaagden te maken krijgen met langere reisafstanden. Voor eisers is de situatie minder eenduidig. Een groot deel van de procedures in civiele handelszaken wordt aangebracht door grote, landelijk opererende *repeat players* (bijv. banken, verzekeraars, energiebedrijven). Voor hen hoeft het opheffen van zittingslocaties niet tot grotere reisafstanden te leiden. Wellicht maakt het procederen voor hen juist aantrekkelijker: het aantal verschillende locaties waar ze zaken hebben lopen, neemt af, ze krijgen te maken met minder variatie in lokale regels en gebruiken, en de opgeheven locaties zijn veelal de meer afgelegen locaties. Voor eisers die lokaal een zaak aanbrengen, met iemand uit de eigen regio als gedaagde, zullen bij het opheffen van zittingslocaties, net als gedaagden, te maken krijgen met grotere reisafstanden. Voor hen wordt procederen minder aantrekkelijk. Dit leidt tot de volgende hypothesen:

- 1 Voor eisers die een zaak willen starten tegen iemand in de eigen gemeente, of één die onder dezelfde rechtbanklocatie valt, wordt procederen bij het opheffen van de locatie minder aantrekkelijk. Lokale eisers zullen minder zaken aanbrengen dan voorheen.

- 2 Voor landelijk opererende *repeat players* wordt het starten van procedures tegen partijen uit een gebied waar een zittingslocatie wordt opgeheven aantrekkelijker. Het zal hun reistijden (over het totaal van zaken dat ze voeren) beperken. Ook een hogere kans dat de wederpartij verstek laat gaan, kan door sommige partijen als voordeel worden gezien. Het aantal zaken tegen partijen in gebieden waar een locatie is opgeheven neemt dus toe.
- 3 Gedaagde partijen in gebieden waar een locatie wordt opgeheven, zien zich geconfronteerd met langere reisafstanden en zullen minder geneigd zijn verweer te voeren. Het verstekpercentage neemt toe.

De onderzoeksresultaten

De resultaten van de quasi-experimentele vergelijking zijn in lijn met hypothesen 1 en 3. De waarnemingen zijn strijdig met hypothese 2. Tabel 1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van instroom en verstek² in gebieden waar locaties werden opgeheven, en gebieden waar dit niet gebeurde.

Tabel 1 De ontwikkeling van instroom en verstek, bij opgeheven en gebleven rechtspraaklocaties

		Opgeheven locaties	Gebleven locaties
Instroom	Limburg	-31%	-27%
	Noord-Holland	-38%	-34%
Zaken aangebracht door natuurlijke personen	Limburg	-40%	-18%
	Noord-Holland	-16%	+6%
Verstekpercentage	Limburg	+1,6 procentpunt	-2,4 procentpunt
	Noord-Holland	-1,6 procentpunt	-2,7 procentpunt

Het meest uitgesproken zijn de verschillen in het aantal zaken dat door natuurlijke personen wordt aangebracht. Uit de gebieden waar zittingslocaties werden opgeheven, kwamen er daarvan veel minder. Ten aanzien van verstekpercentages zijn de verschillen – zeker in Noord-Holland – klein, maar in lijn met hypothese 1. Uit de meer gedetailleerde analyses in hoofdstuk 3 en 4 blijkt dat ook binnen gebieden waar geen veranderingen optraden, soms aanzienlijke verschillen kunnen bestaan tussen gemeenten voor wat betreft de (ontwikkeling van) instroom en verstek. Het is zeker niet zo dat elke afzonderlijke gemeente zich in lijn met hypothese 1 en 3 gedraagt. Er zijn verschillende gevallen waarin gemeenten met flink toegenomen afstanden in de ontwikkeling van instroom en verstek weinig van het gemiddelde afwijken. Pas als er groepsgewijs wordt vergeleken, worden de verschillen tussen gebieden waar locaties wel en niet zijn opgeheven duidelijk zichtbaar.

De crosssectionele analyse – via correlaties – bevestigt de samenhang tussen reisafstand en het percentage natuurlijke personen dat eiser is. Er is éénmaal een significante correlatie gevonden tussen reisafstand en instroom, en éénmaal tussen reisafstand en verstek (zie bijlage 2).

Regressieanalyse

De vraagstelling aan het begin van deze paragraaf stelt een veranderingsvraag ('als afstand toeneemt, dan..'). Bij een eventueel effect van de HGK kan afstand op twee manieren een rol spelen. Het basismechanisme dat wordt verondersteld, is dat, naar mate de 'afstand' groter is, de drempel voor rechtzoekenden hoger is. Dit mechanisme kan in principe ook los van HGK worden onderzocht, door het simpelweg vergelijken van rechtzoekenden die dicht bij de rechtbank wonen, en rechtzoekenden

² In civiele handelszaken (en de meeste andere rechtszaken) is de woonplaats van de gedaagde partij bepalend voor de zittingsplaats waar een zaak wordt aangebracht. De 'instroom' is dus het aantal zaken dat tegen gedaagden in het betreffende gebied wordt aangebracht, en het verstekpercentage toont de mate waarin de gedaagden uit dat gebied verweer geven.

die verder weg wonen. De tweede manier waarop afstand een rol kan spelen, is dat rechtzoekenden reageren op verandering. Bij HGK wordt voor een deel van hen de afstand naar de rechter groter. Mogelijk is het die verandering zelf is waar rechtzoekenden op reageren, zoals consumenten dat kunnen doen bij een prijsverhoging of bij een reclameactie.

Die afzonderlijke effecten zijn verkend via een regressieanalyse (zie hoofdstuk 5). Daarbij zijn (primitieve) verklaringsmodellen gemaakt voor instroom en verstek, per gemeente, voor 2012 en 2015. De modellen ter verklaring van de instroom tonen potentie, met een verklaarde variantie van boven de 70%. Voor Limburg wordt reisafstand ook geïdentificeerd als factor die bijdraagt aan de verklaring van verschillen in instroom. Voor verstekpercentages bieden de modellen geen goede verklaring.

3 Het arrondissement Limburg

3.1 De herziening van de gerechtelijke kaart in Limburg

Bij de HGK fuseerden de voormalige arrondissementen Roermond en Maastricht tot een nieuw arrondissement Limburg. De voormalige kantonlocaties Venlo (arrondissement Roermond), Sittard-Geleen en Heerlen (arrondissement Maastricht) werden opgeheven. De provincie telde in 2015 ruim 1,1 miljoen inwoners, van wie er ruim 600.000 in het zuidelijke deel (het voormalig arrondissement Maastricht) wonen. Limburg heeft veel grenskilometers (België, Duitsland en de Nederlandse arrondissementen Oost-Brabant en Gelderland). Daarom zijn er ook relatief veel zaken met geschillen tussen inwoners van het arrondissementen en inwoners van (buur)gemeenten buiten het arrondissement (slechts 3 van de 33 Limburgse gemeenten grenzen niet aan gemeente die buiten het arrondissement ligt).

(Reis)afstanden in Limburg

Limburg is een langgerekte provincie, waardoor de afstanden binnen de provincie groot kunnen zijn. De noordelijkste gemeente, Mook en Middelaar, ligt vlak onder Nijmegen. De afstand van Mook en Middelaar naar Vaals is hemelsbreed 109 km, in autokilometers 146 km. Inwoners van Mook en Middelaar gingen voor de HGK naar de zittingslocatie Venlo (57 autokilometers), na HGK naar Roermond (84 autokilometers). Bij de nabijgelegen zittingslocatie Nijmegen (11 km) kun je met een zaak met een gedaagde uit Mook en Middelaar niet terecht, want Nijmegen valt onder een ander arrondissement.

Het noordelijk deel van Limburg, met de voormalige kantons Venlo en Roermond, verschilt in meerdere opzichten duidelijk van het zuidelijke deel, met de voormalige kantons Sittard-Geleen, Heerlen en Maastricht. Het zuiden is aanmerkelijk dichter bevolkt, terwijl de gemeenten er in oppervlakte aanmerkelijk kleiner zijn dan in het noorden. In het zuiden waren voor de HGK de afstanden tussen gemeenten en de drie zittingslocaties relatief kort. In het noorden waren die afstanden aanzienlijk groter. In de periode 2012-2015 kromp de bevolking in het zuiden, terwijl die in noorden groeide. Het besteedbaar inkomen in het noorden lag hoger, en groeide tussen 2012 en 2015 meer dan in het zuiden.

De grootste reisafstand in het noorden is de reeds genoemde afstand tussen Mook en Middelaar en Roermond. De bij HGK meest toegenomen afstand is die voor inwoners van Bergen (verdubbeld van 32 naar 64 autokilometers). In het zuiden is de in absolute zin grootste afstand die tussen Vaals en Maastricht (37 autokilometers). De grootste verandering bij HGK is die voor inwoners van Brunssum en Landgraaf (+27 autokilometers).

Het aantal rechtszaken per inwoner varieert sterk tussen de gemeenten. In 2012 waren het er 41 per 10.000 inwoners in Mook en Middelaar, en 300 in Heerlen. Dat contrast kan in verband worden gebracht met twee onderliggende variabelen, die sterk correleren met het aantal rechtszaken per inwoner: het aantal inwoners ($0,446^{**3}$) en het gemiddelde besteedbaar inkomen per huishouden ($-0,856^{**}$). Heerlen is qua grootte de vierde gemeente van Limburg, en heeft het laagst besteedbaar inkomen; Mook en Middelaar is de kleinste gemeente, en heeft het hoogst besteedbare inkomen.

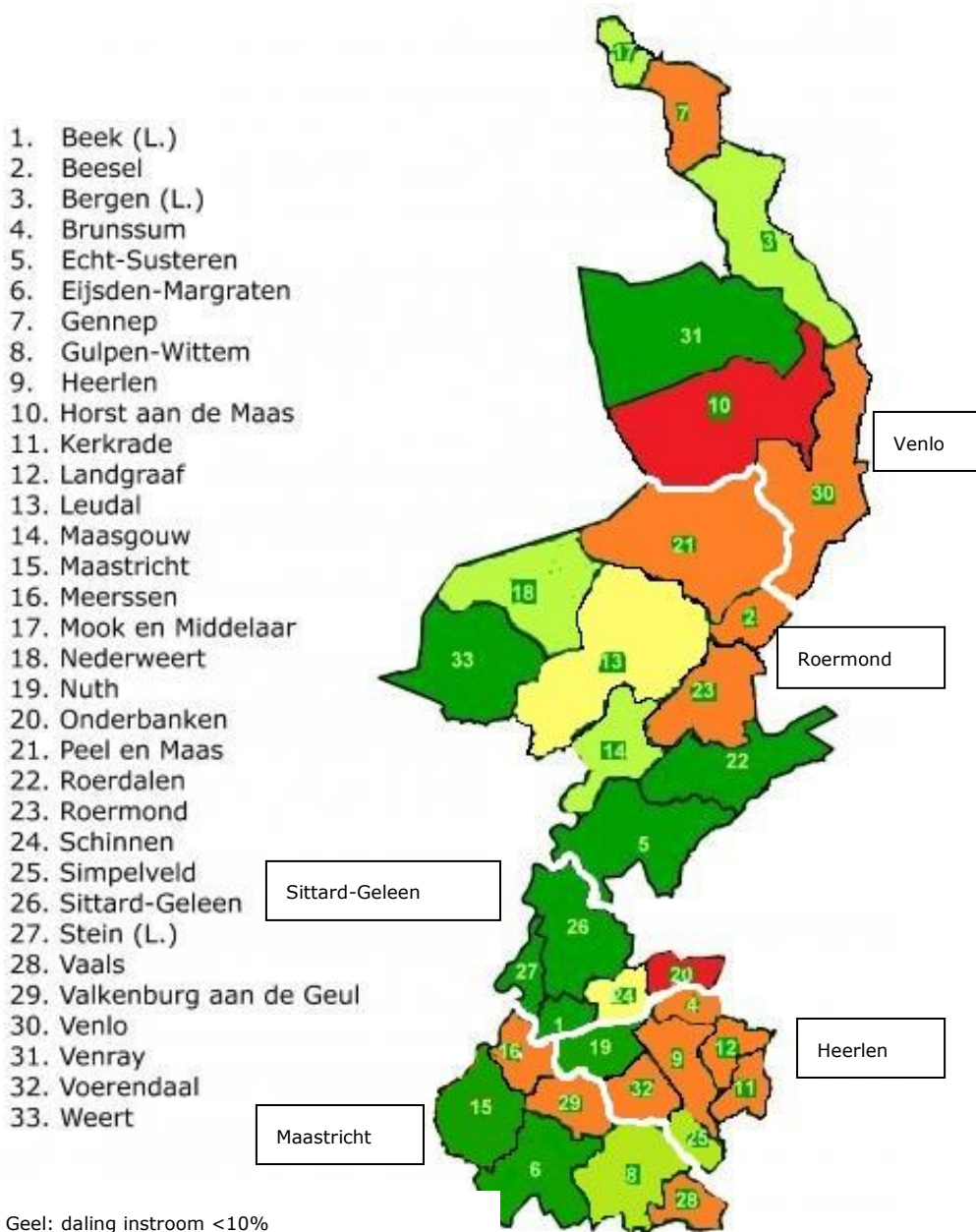
³ De asterisken achter de getallen geven de statistische significantie van het verband weer. Zie de correlatietabellen in bijlage 2 voor details

3.2 De ontwikkeling van instroom en verstek in Limburg

De relatie tussen (toegenomen) reisafstand en instroom

Voor het onderzoek naar verschillen in instroom per gemeente of kanton, is de woonplaats van de gedaagde partij gebruikt om te bepalen bij welke gemeente of kanton een zaak hoort. Dit betekent dat zaken met (louter) gedaagden van buiten Limburg, en zaken met meerdere gedaagden die in verschillende gemeenten wonen, buiten de analyse blijven.

Figuur 1 Kaart van Limburg, ontwikkeling van instroom per inwoner, naar gemeente, tussen 2012 en 2015

Geel: daling instroom <10%
 Lichtgroen: daling instroom 10-20%
 Donkergroen: daling instroom 20-30%
 Oranje: daling instroom 30-40%
 Rood: daling instroom >40%

Figuur 1 geeft, per gemeente, de ontwikkeling van de instroom per inwoner weer. De gele kleur geeft gemeenten weer waar de instroom per inwoner met minder dan 10% daalde. Die situatie geldt voor Leudal (+2%) en Schinnen (-8%). De sterkste dalingen waren in Horst aan de Maas (-43%) en Onderbanken (-43%). Het kaartje toont dat de grootste dalingen (kleuren rood en oranje) plaatsvonden in twee aaneengesloten gebieden: in het zuiden rond de Oostelijke mijnstreek, en in het noorden in het gebied rond Venlo en Roermond. Beide concentraties omvatten zowel gemeenten waarin reisafstanden naar de zittingslocatie toenamen, als gemeenten waar deze gelijk bleven.

De vergelijking van de ontwikkeling van de instroom levert een resultaat dat niet in lijn is met de tweede hypothese. Die hypothese luidde dat de drempel voor het procederen tegen gedaagden bij het opheffen van kantons zou worden verlaagd – althans voor landelijk opererende repeat players – en daarom het aandeel van zaken met gedaagden uit opgeheven kantons zou toenemen. Dat blijkt echter niet uit de cijfers in tabel 2. In het verzorgingsgebied waar zittingsplaatsen zijn verdwenen zien we zowel de grootste daling in het aantal nieuwe procedures (in de voormalige kantons Venlo en Heerlen) als de kleinste daling (in voormalig kanton Sittard-Geleen). Per saldo is de instroom in gebieden waar zittingsplaatsen zijn verdwenen, meer gedaald dan in gebieden waar de zittingsplaatsen bleven bestaan. Gerelateerd aan het aantal inwoners daalde het aantal aangebrachte zaken in gebieden waar zittingsplaatsen verdwenen van 16,8 naar 11,7 per 1.000 inwoners; in het gebied waar geen zittingsplaatsen verdwenen daalde de instroom van 12,0 naar 8,7 per 1.000 inwoners.

Tabel 2 Instroom van rechtszaken in Limburg, gebied opgeheven locaties vs gebied gebleven locaties, 2012 en 2015

	2012	2015	
Maastricht (voormalig kantongebied)	2.673	1.874	-30%
Roermond (voormalig kantongebied)	3.348	2.503	-25%
Instroom uit gebied met ongewijzigde zittingsplaatsen (totaal)*	6.021	4.377	-27%
Heerlen (voormalig kantongebied)	5.798	3.905	-33%
Sittard-Geleen (voormalig kantongebied)	2.570	1.942	-24%
Venlo (voormalig kantongebied)	2.154	1.429	-34%
Instroom uit gebied met opgeheven zittingsplaatsen (totaal)**	10.522	7.276	-31%

*/** Zaken met meerdere gedaagden, waarvan één uit een gebied waar de zittingsplaats ongewijzigd bleef, zijn bij de ongewijzigde zittingsplaats geteld. Zaken met gedaagden uit meerdere gebieden waar de zittingslocatie werd opgeheven, zijn bij de opgeheven locaties geteld.

De eerste hypothese stelt dat het voor lokale eisers, in gebieden waar zittingslocaties verdwijnen, minder aantrekkelijk wordt zaken aan te brengen. Dit zou impliceren dat procedures aangebracht door natuurlijke personen⁴ hier sterker dalen dan procedures aangebracht door rechtspersonen.

In de gebieden waar de zittingslocaties intact bleven, daalde het aantal zaken met een natuurlijke persoon als eiser met 18%, terwijl het aantal zaken met een rechtspersoon als eiser met 28% daalde. Het aandeel van natuurlijke eisers steeg dus. In de gebieden waar de zittingslocaties verdwenen, daalde het aantal zaken met een natuurlijke persoon als eiser met 40%, terwijl het aantal zaken met een rechtspersoon als eiser met 30% daalde. Het aandeel van natuurlijke eisers nam dus af.

⁴ Het percentage lokale eisers valt niet vast te stellen, omdat de woonplaats van de eiser vaak niet wordt geregistreerd. De rechtsvorm van de eiser wordt wél consequent geregistreerd. Natuurlijke personen leveren een indicatie voor het gedrag van lokale eisers.

Tabel 3 Instroom van rechtszaken in Limburg, naar rechtsvorm eiser, voor- en nameting

Rechtsvorm eisers in handelszaken	Voormeting	Nameting	Verandering
Natuurlijke persoon	335	276	-18%
Rechtspersoon (incl. combinatie natuurlijk en rechtspersoon)	5.674	4.084	-28%
In stand gebleven locaties	6.009	4.360	-27%
Natuurlijke persoon	512	308	-40%
Rechtspersoon (incl. combinatie natuurlijk en rechtspersoon)	10.010	6.968	-30%
Opgeheven locaties	10.522	7.276	-31%

De resultaten zijn dus conform hypothese 1, dat bij lokale eisers de animo om een rechtszaak te starten afneemt, wanneer de zittingslocatie wordt opgeheven. Mits de eveneens geformuleerde aanname, dat er onder de lokale eisers relatief veel natuurlijke personen zijn, klopt.⁵ Er is een duidelijke statistische relatie tussen het percentage natuurlijke eisers en de reisafstand naar de zittingslocatie ($r=-0,50^{**}$ in 2015 en $r=-0,37^*$ in 2012).

Tabel 4 Limburg, handelszaken naar wijze van afdoening, voor- en nameting, gebieden met opgeheven en gebleven zittingslocatie

	Zittingslocatie ongewijzigd				Zittingslocatie opgeheven			
	Voormeting (2012)		Nameting (2015)		Voormeting (2012)		Nameting (2015)	
Niet van toepassing	786	13,1%	693	15,9%	1.372	13,0%	1.040	14,3%
Referte	132	2,2%	149	3,4%	353	3,4%	241	3,3%
Tegenspraak	785	13,1%	496	11,4%	1.209	11,5%	630	8,7%
Verstek	4.306	71,7%	3.022	69,3%	7.582	72,1%	5.362	73,7%
Totaal	6.009	100%	4.360	100%	10.972	100%	7.549	100%

Verstekpercentage

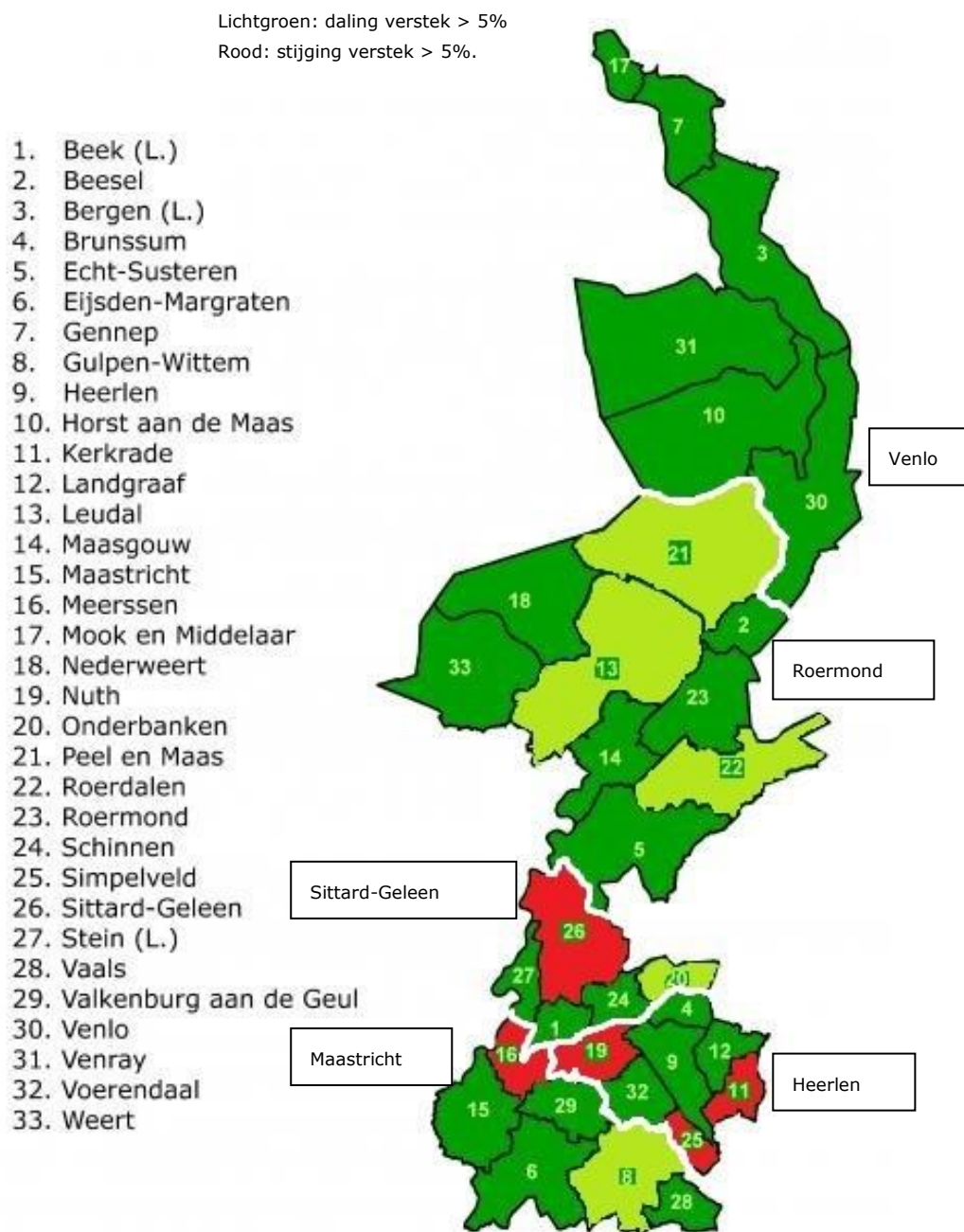
Tabel 4 toont een vergelijking van de afdoeningen van zaken⁶ uit het gebied vallend onder opgeheven en nog bestaande zittingslocaties, voor en na het opheffen van locaties. Uit de cijfers blijkt dat waar zittingslocaties verdwenen, gedaagden iets minder geneigd zijn zich te verweren. Waar de kantonlocaties bleven bestaan, zijn gedaagden zich iets meer gaan verweren. Dat is in lijn met de hypothese dat reistijd (en/of factoren die daarmee samenhangen) een barrière vormen.

Onder 'niet van toepassing' in tabel 4 vallen de zaken waarin partijen – al dan niet met hulp van de rechter – een schikking bereiken. Ook bevat deze categorie zaken die in het betreffende jaar (2012 of 2015) zijn ingestroomd, maar nog niet zijn afgedaan. Een deel ervan zal bij definitieve afdoening nog naar de categorie 'tegenspraak' verschuiven. Refertes en verstekken zullen er niet meer bij komen, want die afdoeningen komen binnen enkele maanden na het starten van een procedure tot stand.

⁵ Van 43% van de natuurlijke eisers is de woonplaats bekend. Van de 942 natuurlijke eisers met bekende woonplaats, houden er 807 adres in het arrondissement Limburg (85,7%). In 646 gevallen wonen eiser en gedaagde binnen hetzelfde voormalig kantongebied, en in 452 gevallen wonen ze in dezelfde gemeente. Dankzij de lange buitengrens van Limburg zijn er ook veel geschillen met een wederpartij uit een buurgemeente buiten het arrondissement (hier niet meegeteld).

⁶ De selectie van zaken is primair gebaseerd op het instroommoment (eerste helft 2012, 2015). Aan de langs die weg geselecteerde zaaksgegevens zijn vervolgens afdoeningsgegevens, lopend t/m 2016, gekoppeld. Op dat moment zijn nog niet alle zaken afgedaan. Maar de percentages verstek en referte kunnen nauwelijks meer veranderen; die staan, normaal gesproken, een half jaar de start van de zaken wel vast.

Figuur 2 Kaart Limburg, ontwikkeling verstekpercentage, naar gemeente, tussen 2012 en 2015

De kaart in figuur 2 toont de Limburgse gemeenten waar het verstekpercentage toe- of afnam. De voormalige kantongrenzen zijn met witte lijnen aangegeven. De sterkste stijgingen van verstekpercentages vonden, op één na, allemaal plaats in gebieden waar de zittingslocatie werd opgeheven. De sterkste dalingen vonden, wederom op één na, allemaal plaats in gebieden waar de zittingslocatie bleef bestaan. Desalniettemin relativeert de afbeelding toch het belang fysieke afstand: de grootste toenames van verstekpercentages treden niet op waar de afstanden het meest zijn toegenomen (in het noorden). Ook statistisch is er geen significante

relatie tussen de reisafstand naar de zittingslocatie en het verstekpercentage.⁷ Er is wel een significant verband tussen het verstekpercentage en het besteedbaar huishoudinkomen ($r=-0,509^{**}$ in 2012; $r=-0,491^{**}$ in 2015).

---

⁷ De correlatie tussen reisafstand en verstekpercentage is uiterst gering, voor 2012 zelfs vrijwel nul. Zie de correlatietabellen in bijlage 2.

4 Het arrondissement Noord-Holland

4.1 De herziening van de gerechtelijke kaart in Noord-Holland

Bij de HGK fuseerden de voormalige arrondissementen Alkmaar en Haarlem tot het nieuwe arrondissement Noord-Holland. De zittingslocaties Den Helder en Hoorn, beide in het noorden van de provincie, werden opgeheven. Voor de analyse van ontwikkelingen in het arrondissement Noord-Holland moeten we ons helaas beperken tot het noordelijk deel van het arrondissement; een gebied dat correspondeert met het voormalige arrondissement Alkmaar.⁸

In 2015 verdwenen enkele gemeenten ten gevolge van gemeentelijke herindeling. Ze werden onderdeel van respectievelijk Schagen en Alkmaar. In de analyses worden ze integraal (dus ook voor 2012) als onderdeel van de huidige gemeente beschouwd.

Een bijzonder geval, voor wat betreft de reisafstand naar de rechtbank, is het eiland Texel. Voor Texelaren was de reistijd (voor HGK naar locatie Den Helder) al aanzienlijk, en is na HGK ook fors toegenomen (naar locatie Alkmaar). Na Texel is Den Helder de gemeente met de grootste toename in reisafstand (+40 autokilometers).

Het noorden van Noord Holland telt bijna 650.000 inwoners. Het inwonertal was tussen 2012 en 2015 vrij stabiel. De bevolking kromp het meest in Bergen (-2,2%) en groeide het sterkst in Heerhugowaard (+2%).

Inwoners van de dorpen Bergen, Castricum en Heiloo hebben de hoogste besteedbare inkomens. Den Helder en Enkhuizen kennen de laagst besteedbare inkomens in de regio. Tussen 2012 en 2015 steeg het besteedbare inkomen in de hele regio, met 4% tot 10%.

Het aantal rechtszaken per inwoner varieert sterk tussen de gemeenten. In 2012 waren het er 51 per 10.000 inwoners in Heiloo, en 189 in Den Helder. Dat contrast kan in verband worden gebracht met twee onderliggende variabelen, die sterk correleren met het aantal rechtszaken per inwoner: het aantal inwoners (0,562*) en het gemiddelde besteedbaar inkomen per huishouden (-0,808**).

Een aspect waarin Noord-Holland zeer verschilt van Limburg is de hoeveelheid geschillen met aangrenzende gemeenten van buiten het arrondissement. Limburg heeft relatief veel grenskilometers, met Nederland, België en Duitsland. Het noorden van Noord-Holland grenst vooral aan water (Noordzee, IJsselmeer). Inwoners van het noorden van Noord-Holland voelen zich aanmerkelijk veiliger dan die van Limburg (bron: veiligheidsmonitor).

4.2 De ontwikkeling instroom en verstek in Noord-Holland

Relatie tussen (toegenomen) reisafstand en instroom

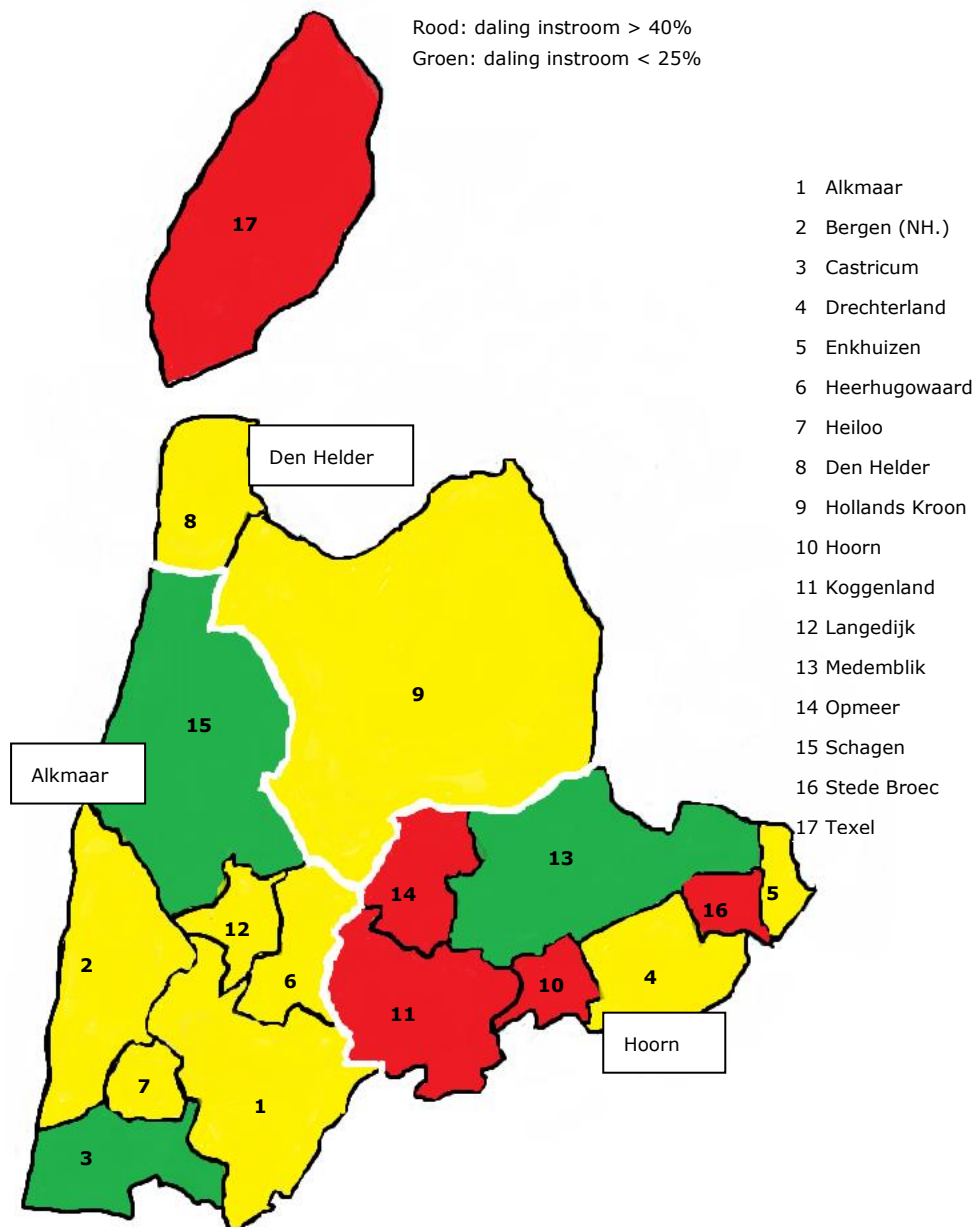
De instroom van handelszaken (met financieel belang t/m € 25.000) daalde tussen 2012 en 2015 met 37%, van 12,1 naar 7,6 zaken per 1.000 inwoners. De sterkste dalingen traden op in de gemeenten Opmeer, Koggenland en Hoorn (alle voormalig

---

⁸ De vulling van het veld 'Plaatsnaam Gedaagde' is voor het voormalig arrondissement Haarlem onvoldoende. Dat gegeven is cruciaal in de hier gevolgde aanpak, want op basis van dit gegeven wordt een zaak als behorend bij een bepaald gebied/gemeente/kanton beschouwd.

kanton Hoorn) en op Texel. De daling was het kleinst in Castricum, Schagen en Medemblik.

Figuur 3 Kaart van Noord-Holland (Noord), ontwikkeling van instroom per inwoner, naar gemeente, tussen 2012 en 2015

In totaal daalde de instroom uit de voormalige kantons waar de zittingslocatie verdween met 38%. De instroom uit het gebied corresponderend aan het voormalige kanton Alkmaar, waar de zittingslocatie bleef bestaan, daalde met 34% (tabel 5). Ook in Noord-Holland treedt, bij het verdwijnen van zittingslocaties, vooral een sterke afname op in de instroom van zaken aangebracht door natuurlijke personen (overwegend lokale eisers). In dit geval vertoont het aantal zaken aangebracht door natuurlijke personen een kleine stijging voor natuurlijke personen in het verzorgingsgebied van de locatie Alkmaar (+6%), tegen een afname met 16% in de

gebieden waar locaties zijn opgeheven (tabel 6). Er is een statistisch significante relatie tussen het percentage natuurlijke eisers, en de reisafstand naar de rechtspraaklocatie in 2015 ($r=-0,59^*$).

Tabel 5 Instroom van rechtszaken in Noord-Holland, gebied opgeheven locaties versus gebied gebleven locaties, 2012 en 2015

	2012	2015	
Alkmaar (voormalig kantongebied)	3.326	2.187	-34%
Instroom uit gebied met ongewijzigde zittingsplaatsen (totaal)*	3.326	2.187	-34%
Den Helder (voormalig kantongebied)	1.724	1.052	-39%
Hoorn (voormalig kantongebied)	2.746	1.704	-38%
Instroom uit gebied met opgeheven zittingsplaatsen (totaal)**	4.470	2.756	-38%

*/** Zaken met meerdere gedaagden, waarvan één uit een gebied waar de zittingsplaats ongewijzigd bleef, zijn bij de ongewijzigde zittingsplaats geteld. Zaken met gedaagden uit meerdere gebieden waar de zittingslocatie werd opgeheven, zijn bij de opgeheven locaties geteld.

Tabel 6 Instroom van rechtszaken in Noord-Holland, naar rechtsvorm eiser, voor- en nameting

	Voormeting	Nameting	Verandering
Voormalig kantongebied Alkmaar (locatie bestaat nog)			
Natuurlijke persoon	170	180	+5,9%
Rechtspersoon (incl. combinatie met NP)	3.156	2.007	-36,3%
Totaal	3.326	2.187	-34,2%
Voormalig kantongebied Den Helder / Hoorn (locaties opgeheven)			
Natuurlijke persoon	200	169	-15,5%
Rechtspersoon (incl. combinatie met NP)	4.270	2.587	-39,5%
Totaal	4.470	2.756	-38,3%

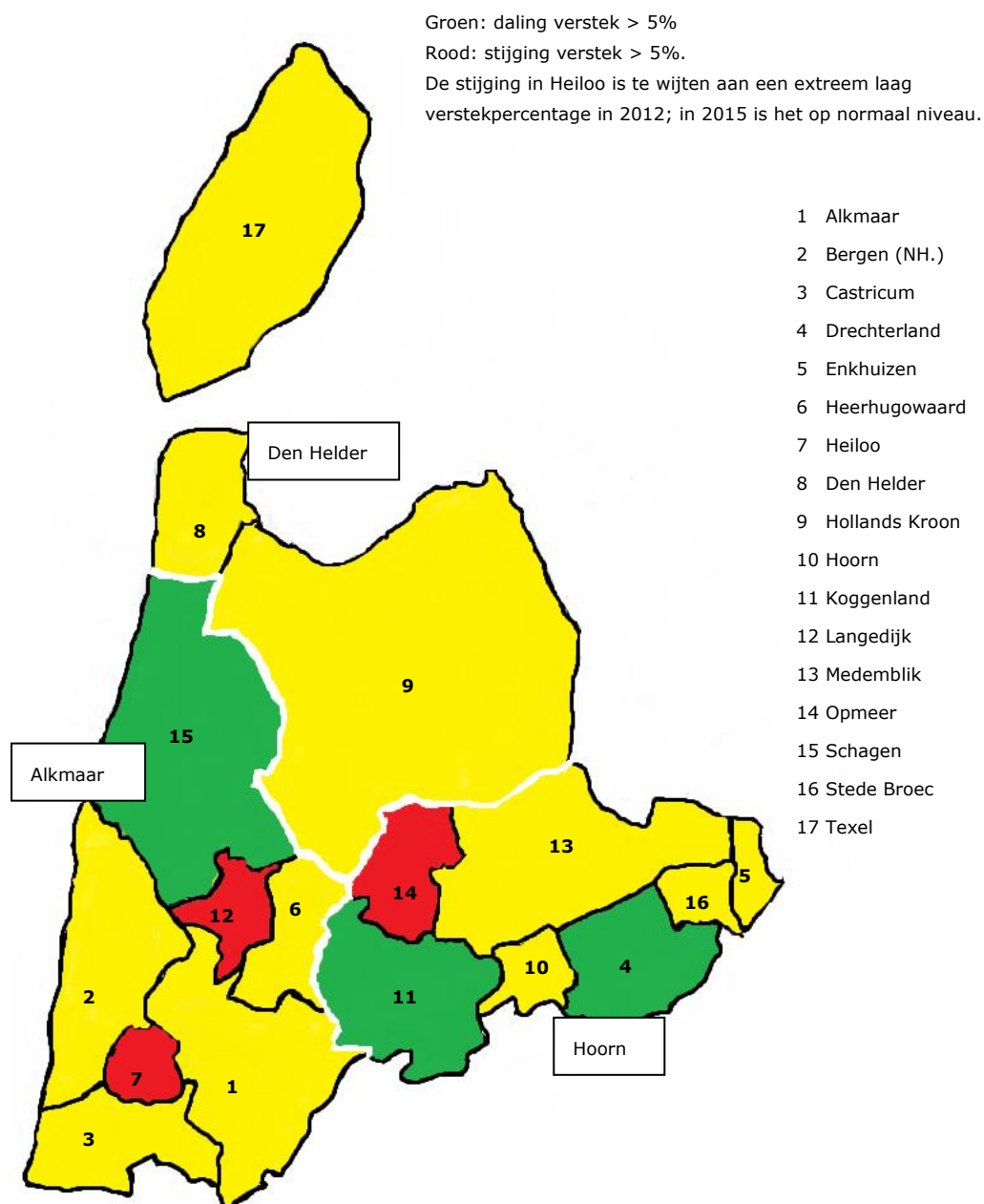
Tabel 7 Noord-Holland, handelszaken naar wijze van afdoening, voor- en nameting, gebieden met opgeheven en gebleven zittingslocatie

	Voormeting		Nameting	
Voormalig kantongebied Alkmaar (bestaat nog)				
Niet van toepassing	438	13,2%	400	18,3%
Referte	137	4,1%	51	2,3%
Tegenspraak	413	12,4%	257	11,8%
Verstek	2.338	70,3%	1.479	67,6%
Totaal	3.326	100%	2.187	100%
Voormalig kantongebied Den Helder / Hoorn (locaties opgeheven)				
Niet van toepassing	504	11,3%	431	15,6%
Referte	154	3,4%	53	1,9%
Tegenspraak	442	9,9%	239	8,7%
Verstek	3.370	75,4%	2.033	73,8%
Totaal	4.470	100%	2.756	100%

Verstekpercentage

In het voormalig kanton Alkmaar daalde het percentage verstekken tussen 2012 en 2015 met 2,7%. Ook in de gebieden waar zittingslocaties verdwenen daalde het verstekpercentage, met 1,6%. In absolute zin ligt het verstekpercentage daar, zowel voor als na HGK, aanzienlijk hoger dan in Alkmaar. In de data over 2015 bestaat een statistisch verband tussen de reisafstand en het verstekpercentage ($r=0,55^*$), maar in 2012 is die relatie niet significant ($r=0,18$). Er is geen significant verband tussen het verstekpercentage en het besteedbaar gezinsinkomen of aantal inwoners.

Figuur 4 Kaart van Noord-Holland (Noord), ontwikkeling van het verstekpercentage, naar gemeente, tussen 2012 en 2015

5 Regressieanalyse

In het vorige hoofdstuk werd de vraag naar mogelijke relaties tussen toegenomen reisafstand (door de HGK) en gebruik van rechtspraak geëxploreerd via groepsgewijze vergelijking (van gebieden met opgeheven en gebieden met gebleven zittingslocaties), visualisering op basis van data per gemeente en eenvoudige statistische relaties (correlaties). In dit hoofdstuk gaan we na of 'afstand' stand houdt als verklarende variabele, wanneer er andersoortige factoren worden toegevoegd, en zo ja, of de bijdrage van 'afstand' ook statistisch 'hard' is.

De exercitie in dit hoofdstuk is verkennend van aard. Er wordt gebruikgemaakt van een primitief statistisch model, dat, indien het potentie toont, verder zou moeten worden verfijnd. Er wordt gebruikgemaakt van data die zijn geaggregeerd naar gemeenteniveau. Dat maakt het mogelijk om ook andere gegevens, die beschikbaar zijn op het niveau van afzonderlijke gemeenten, in de analyse te betrekken. Het toedelen van zaken naar specifieke gemeenten gebeurt op basis van de woonplaats van de gedaagde. Een instroom van honderd zaken uit gemeente X betekent dat honderd zaken zijn aangebracht tegen gedaagde partijen die gevestigd zijn in gemeente X.

Bij het aggregeren naar gemeenteniveau wordt het aantal waarnemingen sterk gereduceerd. Limburg heeft 33 gemeenten (dus: 33 waarnemingen). Daar valt, zeker bij een verkennende analyse, mee te werken, maar het betekent wel dat er niet heel veel verklarende variabelen tegelijk in de analyse kunnen worden meegenomen. Voor Noord-Holland is de situatie meer problematisch. Alleen het noordelijk deel van dat arrondissement kon in de studie worden meegenomen, en het aantal gemeenten in dat deel is slechts 17. Dat betekent een extra beperking.

De statistische techniek die wordt toegepast is regressieanalyse. Met die techniek kunnen de relaties tussen (vele) onafhankelijke variabelen en een afhankelijke variabele worden onderzocht. De analyse levert een model op met verschillende verklarende variabelen, en de mate waarin elk van die variabelen kan bijdragen aan de verklaring van variantie in de afhankelijke variabele.

De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn de instroom van handelszaken (per inwoner) en het verstekpercentage. Voor beide afhankelijke variabelen wordt eerst een regressieanalyse toegepast met gemiddeld besteedbaar inkomen en adresdichtheid als factoren. Dat zijn dingen die niet direct met reisafstanden of HGK te maken hebben,⁹ maar zeer waarschijnlijk wel van invloed zijn op het gebruik van rechtspraak. Met deze stap zien we of factoren die niets met reisafstanden te maken hebben, de veranderingen in instroom en verstekpercentages kunnen verklaren. En we voorkomen dat, door gebrek aan andere verklarende variabelen, de totale verklaarde variantie op het conto van de reisafstand wordt geschreven. Vervolgens voegen we dan de variabelen die met reisafstand (en verandering van reisafstand) verband houden aan het model toe. We zien dan of, en in welke mate de verklaarde variantie toeneemt. Is de toename noemenswaardig en wordt de afstand gerelateer-

---

⁹ Uit de correlatietabellen in bijlage 2 blijkt overigens wel eenmaal een significant verband tussen afstand en adresdichtheid, en eenmaal tussen gezinsinkomen en afstand. Het verband tussen adresdichtheid en afstand bestond in Limburg in 2012, toen vijf steden (=hoge adresdichtheid) over een eigen rechtbank beschikten. De (negatieve) samenhang tussen gezinsinkomen en afstand bestaat in Noord-Holland, in 2015, en wordt veroorzaakt door enkele gemeenten met hoge gemiddelde inkomens op korte afstand van Alkmaar.

de verklaringfactor als significant aangewezen, dan kunnen we redelijkerwijs aannemen dat die verklaringfactor van invloed is op de afhankelijke variabele.

De verklarende variabelen die aan het model worden toegevoegd zijn het gemiddeld besteedbaar inkomen en adresdichtheid. Van het gemiddeld besteedbaar inkomen kan een relatie worden verwacht met schuldenproblematiek en incasso. Een aanzienlijk deel van de handelszaken heeft betrekking op onbetaalde rekeningen. De adresdichtheid geeft een indicatie voor de mate van stedelijkheid. We verwachten dat verschillen tussen stad en platteland op verschillende manieren tot uiting komt in zowel het volume als de aard van gerechtelijke procedures.

In paragraaf 5.1 en 5.2 worden regressieanalyses gepresenteerd ter verklaring van de instroom van rechtszaken en ter verklaring van de mate van verstek. Daarbij wordt telkens eerst een model getoond waarin (reis)afstand niet is verwerkt, en vervolgens één waarin de reisafstand wél zit. Op die manier zien we de bijdrage die reisafstand aan de totaal verklaarde variantie geeft. Er worden aparte modellen getoond voor 2012 en 2015. Het model voor 2012 toont puur het (mogelijke) effect van afstand op gebruik; er was op dat moment geen sprake van een verandering in reisafstanden. Het model voor 2015 neemt ook het veranderen (toenemen) van afstanden in beschouwing.

Secundair zijn we nieuwsgierig naar de totale verklaarde variantie van de modellen. De verfijning naar het niveau van afzonderlijke gemeenten, via de woonplaats van de gedaagde partij, is er een die bij het verklaren van het gebruik van rechtspraak, niet eerder is toegepast. Gezien het primitieve model nemen we als maatstaf dat een model (met meerdere factoren) ten minste 70% van de variantie in de afhankelijke variabele moet kunnen verklaren. Indien een afstandsvariabele een bijdrage levert aan de verklaarde variatie van ten minste 2%, en als significante factor ($p < 0,1$) wordt geïdentificeerd, zullen we dat als een voldoende aanwijzing beschouwen om (voorlopig) aan te nemen dat afstand er inderdaad toe doet.

5.1 Instroom

5.1.1 Verklaring instroom handelszaken in Limburg

De tabellen 8 t/m 10 vatten de resultaten samen van de regressieanalyse waarmee de instroom van handelszaken per gemeente in Limburg wordt gemodelleerd.

Tabel 8 Instroom in Limburg, 2012 en 2015, verklaarde variantie

	2012		2015	
	Verklaarde variantie	Significantie	Verklaarde variantie	Significantie
Model zonder afstand	75,0%	0,000	71,3%	0,000
Model met afstand	77,7%	0,000	75,3%	0,000

Tabel 9 Verklarende factoren voor instroom Limburg, 2012

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	644,573	112,890		5,710	0,000
Besteedbaar inkomen 2012	-0,016	0,003	-0,689	-5,119	0,000
Adresdichtheid 2012	0,018	0,018	0,139	1,013	0,320
Afstand 2012	-1,078	0,576	-0,179	-1,870	0,072

De uit tabel 9 af te leiden formule luidt: *Instroom per 10.000 inwoners vanuit gemeente X = 645 - (0,016 x gemiddeld besteedbaar gezinsinkomen) + (0,018 x adresdichtheid) - (1,08 x afstand tot de zittingslocatie).*

Tabel 10 Verklarende factoren voor instroom Limburg, 2015

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	394,731	79,045		4,994	0,000
Besteedbaar inkomen 2015	-0,009	0,002	-0,652	-4,300	0,000
Adresdichtheid 2015	0,008	0,012	0,100	0,663	0,513
Afstand 2015	-0,857	0,411	-0,289	-2,084	0,046
Verandering afstand HGK	1,298	0,700	0,268	1,854	0,074

Uit tabel 10 laat zich de volgende formule destilleren: *Instroom per 10.000 inwoners vanuit gemeente X = 395 - (0,009 x gemiddeld besteedbaar gezinsinkomen) + (0,008 x adresdichtheid) - (0,86 x afstand tot de zittingslocatie) + (1,3 x verandering in afstand naar de zittingslocatie).* Volgens dit model zouden een groter besteedbaar inkomen, en een grotere reisafstand tot een afname van het aantal zaken leiden. Dat een toename van de reisafstand bij HGK tot meer zaken zou leiden is echter niet conform de verwachting.

De modellen geven, met een verklaarde variantie boven de 70%, een redelijke verklaring voor de gevonden verschillen in instroom van handelszaken in Limburg. Het toevoegen van geografische afstand tot de zittingslocatie, draagt met 3 tot 4% verklaarde variantie bij aan het model. Afstand wordt ook als significante factor geïdentificeerd. Maar de richting van het berekende verband tussen de toename van afstanden bij HGK is strijdig met de hypothesen.

5.1.2 Verklaring instroom Noord-Holland (Noord)

Voor Noord-Holland (Noord) beschikken we slechts over 17 waarnemingen (gemeenten). Dit aantal is eigenlijk te gering om een overtuigende regressieanalyse te doen. Bijlage 2 toont dat er in Noord-Holland weinig significante verbanden zijn gevonden. De tabellen 11, 12 en 13 tonen de resultaten van de analyse voor Noord-Holland.

Tabel 11 Instroom in Noord-Holland (Noord), verklaarde variantie

	2012		2015	
	Verklaarde	Significantie	Verklaarde	Significantie
	variantie		variantie	
Model zonder afstand	73,0%	0,000	65,7%	0,001
Model met afstand	77,3%	0,000	67,7%	0,006

Tabel 12 Verklarende factoren voor instroom in Noord-Holland (Noord), 2012

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	570,488	77,371		7,373	0,000
Besteedbaar inkomen 2012	-13,045	2,094	-0,825	-6,230	0,000
Adresdichtheid 2012	0,015	0,012	0,185	1,272	0,226
Afstand 2012	-1,620	1,037	-0,227	-1,563	0,142

Tabel 13 Verklarende factoren voor instroom in Noord-Holland (Noord), 2015

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	335,013	72,996		4,589	0,001
Besteedbaar inkomen 2015	-7,132	1,777	-0,873	-4,013	0,002
Adresdichtheid 2015	0,008	0,008	0,172	0,944	0,364
Afstand 2015	-0,470	0,741	-0,242	-0,634	0,538
Verandering afstand HGK	0,157	0,894	0,068	0,176	0,863

De modellen leveren, met een verklaarde variantie van rond de 70%, een redelijke verklaring voor de verschillen in zaaks aantallen per gemeente in het noorden van Noord-Holland. Het toevoegen van de afstandsvariabelen weet de verklaarde variantie voor 2012 wel wat op te krikken, maar maakt voor 2015 nauwelijks verschil. De afstandsvariabelen worden, zowel voor 2012 als voor 2015, niet als significant factoren geïdentificeerd.

Samenvattend: uit de regressie analyse blijkt dat de modellen potentie hebben voor het verklaren van verschillen in de instroom van handelszaken. In Limburg wordt afstand ook geïdentificeerd als significante factor in die verklaring.

5.2 Verstekpercentage

De verstekpercentages per gemeente zijn vastgesteld door de instroomgegevens (zie 5.1) te koppelen aan afdoeningsgegevens (stand 2017). In 2017 zijn nog niet alle zaken afgedaan, maar omdat verstekken relatief snel tot komen (binnen drie maanden nadat een zaak is aangebracht) kan het verstekpercentage al met grote zekerheid worden vastgesteld.

5.2.1 Verklaring verstekpercentages Limburg

Tabel 14 Verstekpercentages in Limburg, verklaarde variantie

	2012		2015	
	Verklaarde	Significantie	Verklaarde	Significantie
	variantie		variantie	
Model zonder afstand	22,9%	0,011	24,3%	0,015
Model met afstand	29,1%	0,022	28,0%	0,050

Tabel 15 Verklarende factoren voor verstekpercentages in Limburg, 2012

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	105,798	13,443		7,870	0,000
Besteedbaar inkomen 2012	-0,001	0,0004	-0,682	-2,847	0,008
Adresdichtheid 2012	-0,001	0,002	-0,171	-0,699	0,490
Afstand 2012	0,051	0,069	0,127	0,744	0,463

Tabel 16 Verklarende factoren voor verstekpercentages in Limburg, 2015

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	94,270	19,500		4,834	0,000
Besteedbaar inkomen 2015	-0,001	0,000	-0,394	-1,519	0,140
Adresdichtheid 2015	0,001	0,003	0,071	0,276	0,785
Afstand 2015	0,024	0,101	0,055	0,233	0,817
Verandering afstand HGK	0,108	0,173	0,155	0,628	0,535

De verklaarde variantie in verstekpercentages in Limburg is laag. Besteedbaar inkomen wordt als een significante factor geïdentificeerd, maar de verklaringskracht van het model is te laag om daar veel belang aan toe te kennen. De afstandsvariabelen verhogen de verklaarde variantie met 4 tot 6%.

5.2.2 Verklaring verstekpercentages Noord-Holland (Noord)

Tabel 17 Verstekpercentages in Noord-Holland (Noord), verklaarde variantie

	2012		2015	
	Verklaarde variantie	Significantie	Verklaarde variantie	Significantie
Model zonder afstand	21,5%	0,183	17,3%	0,264
Model met afstand	24,4%	0,287	43,5%	0,118

Tabel 18 Verklarende factoren voor verstekpercentages in Noord-Holland (Noord), 2012

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	110,112	23,210		4,744	0,000
Besteedbaar inkomen 2012	-1,181	0,628	-0,454	-1,880	0,083
Adresdichtheid 2012	0,001	0,004	0,074	0,278	0,785
Afstand 2012	0,219	0,311	0,186	0,703	0,494

Tabel 19 Verklarende factoren voor verstekpercentages in Noord-Holland (Noord), 2015

Factor	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constante	62,111	22,100		2,810	0,016
Besteedbaar inkomen 2015	-0,065	0,538	-0,035	-0,121	0,905
Adresdichtheid 2015	0,004	0,002	0,398	1,648	0,125
Afstand 2015	0,368	0,224	0,828	1,640	0,127
Verandering afstand HGK	-0,103	0,271	-0,194	-0,381	0,710

Met een verklaarde variantie van maximaal 44% leveren de modellen geen verklaring voor de aangetroffen verschillen in verstekpercentages in Noord-Holland. Het besteedbaar gezinsinkomen is de enige van de gebruikte factoren die als significant ($p < 0,1$) wordt geïdentificeerd.

Samenvattend: de modellen tonen onvoldoende potentie voor het verklaren van verschillen in verstekpercentages naar gemeente. Wellicht moet de verklaring meer worden gezocht in factoren die verband houden met de persoon of sociale omstandigheden van de gedaagde partij.

5.3 Conclusie regressieanalyse

De 'geluiden' die aanleiding gaven tot deze verkennende studie, legden nadruk op mogelijke gevolgen voor het gebruik van rechtspraak door gedaagde partijen. In verschillende arrondissementen zag men minder gedaagden op zitting verschijnen uit het verzorgingsgebied van bepaalde opgeheven locaties. Ons primitieve regressiemodel blijkt echter ontoereikend om verschillen tussen verstekpercentages bevredigend te kunnen verklaren; laat staan om de invloed van reisafstanden aan te tonen. Net als de analyse volgens het quasi-experimentele design in de hoofdstukken 3 en 4, geeft de regressieanalyse wel reden om enige invloed van reisafstand op het aanbrengen van rechtszaken aan te nemen. Limburg, met 33 gemeenten, overtuigt daarbij wat meer dan Noord-Holland, waar de analyse zich gedwongen moest beperken tot 17 gemeenten. We leggen dan ook wat meer nadruk op de bevindingen voor Limburg. In algemene zin geeft het primitieve model al een heel redelijke verklaring voor verschillen in de instroom van rechtszaken en identificeert 'afstand' daarbij ook als relevante factor.

Discussie

Hoe komt het dat de 'geluiden' uit het veld vooral over afname van verweer door gedaagden (uit gebieden waar zittingslocaties verdwenen) gaan, maar de analyses niet dát verband vinden, maar wel weer een verband met de instroom van zaken uit diezelfde gebieden?

De bevindingen in deze verkenning leiden niet tot twijfel over het waargenomen verschijnsel (minder gedaagden op de rolzitting uit regio's waar zittingslocaties werden opgeheven). Maar de bevindingen leiden wel tot een andere voorstelling van het mechanisme achter die daling. Die wordt vooral veroorzaakt doordat er minder zaken worden aangebracht tegen inwoners van de regio's waar zittingslocaties verdwenen. Afstand blijkt dus – meer dan verwacht – van invloed op het gedrag van eisers te zijn. De analyses in hoofdstukken 3 en 4 lieten zien dat het vooral natuurlijke personen waren die minder zaken aanbrachten. Die groep bestaat voor een belangrijk deel uit lokale rechtzoekenden en levert, naar we aannemen, een goede indicatie voor het gedrag van lokale eisers.

Een onzekerheid bij deze analyse zit er in de algemene daling die plaatsvindt in het aantal handelszaken. De daling van het aantal zaken die eind 2009 inzette, houdt in 2017 nog immer aan. Een daling van die omvang en lengte is in de recente geschiedenis (in elk geval sinds de Tweede Wereldoorlog) niet voorgekomen. Het ontbreekt nog aan een goede duiding van die ontwikkeling. Gezien de aantallen zaken moet die ontwikkeling geassocieerd zijn met (verandering in) de incassoroutines van grote bedrijven, maar hoe precies is niet duidelijk.

Bijlage 1 Methodologische aantekeningen

Model (reisafstand)

De afstand tussen rechtzoekenden en de zittingslocatie is bepaald per gemeente, met behulp van een online reisplanner. Voor gemeenten waar een zittingslocatie is gevestigd is de afstand – enigszins arbitrair – op 2 kilometer gesteld. De gedachte daarachter is dat er maar relatief weinig inwoners pal naast de zittingslocatie zullen wonen. Via de reisplanner zijn zowel de afstand hemelsbreed als de reisafstand in autokilometers berekend. In de modellen maakt het weinig uit welke wordt gebruikt; de correlatie tussen afstand hemelsbreed en reisafstand per auto was 0,98 in 2012 en 0,99 in 2015 (Limburg). De correlatie tussen de verandering in afstand (hemelsbreed/autokilometers) door het opheffen van zittingslocaties is 0,97. Ook in Noord-Holland is een sterke correlatie tussen de afstand hemelsbreed en per auto. Voor de situatie van 2012 is de correlatie 0,985, in 2015 0,991.

Er zijn ook nadelen verbonden aan het gebruik van hemelsbrede afstanden of autokilometers. Een sprekend voorbeeld is Texel: de reisplanner geeft een afstand van 16 kilometer hemelsbreed, en 20 autokilometers van Texel naar de oude zittingslocatie Den Helder. Die staan in geen verhouding tot de werkelijke reistijd. De fusiegemeente Hollands Kroon beslaat een groot oppervlak, en de reisafstand naar de rechtbank kan voor de inwoners van de gemeente 20 kilometer verschillen, afhankelijk van het buurtschap waar men woont.

Voor verdere ontwikkeling van het model zijn logische stappen om ook reistijd met openbaar vervoer op te nemen, en de reistijd verder te preciseren op basis van postcodes.

Exogene variabelen

Er is, gezien de beschikbare tijd, maar zeer spaarzaam gebruik gemaakt van exogene variabelen. Omdat, in kwantitatief opzicht, incasso- en schuldenproblematiek een belangrijke rol spelen in civiele handelszaken, is het gemiddelde gezinsinkomen per gemeente gebruikt als indicator voor mogelijke schuldenproblematiek. De adresdichtheid van gemeenten is gebruikt om stedelijke en meer landelijke gemeenten te onderscheiden. Deze variabele is ook van belang omdat een systematisch verschil kon worden verwacht tussen gebieden waar zittingslocaties werden opgeheven en gebieden waar ze bleven bestaan. Beide variabelen tonen een solide relatie met de afhankelijke variabelen in dit onderzoek. In Limburg correleert het gemiddelde gezinsinkomen per gemeente met -0,86 met het aantal aangebrachte zaken per inwoner in 2012, en met -0,84 in 2015. De adresdichtheid van de gemeente heeft een correlatie van 0,73 met het aantal aangebrachte zaken per inwoner in 2012, en met 0,72 in 2015. De adresdichtheid correleert niet sterk met het verstekpercentage, maar wel significant met het gezinsinkomen: -0,51 in 2012 en -0,49 in 2015.

Woonplaats en zittingslocatie gedaagde, bij meerdere gedaagden

Bij meerdere gedaagden kunnen de implicaties van HGK met betrekking tot afstand tot de zittingslocatie per gedaagde verschillen. We komen combinaties van gedaagden tegen uit hetzelfde verzorgingsgebied, maar met verschillende woonplaatsen, combinaties van gedaagden waarin er één in een gebied woont waar de zittingslocatie is opgeheven, en één uit een gebied waar de zittingslocatie is blijven bestaan. Het hoofdprincipe dat is gevolgd is gedaagde voor wie het minst is veranderd als uitgangspunt in de analyse te nemen. Stel dat bij een zaak bij rechtbank Amsterdam een gedaagde uit Amsterdam is betrokken, en in één uit Alkmaar, dan beschouwen we dit als een zaak met een Amsterdamse gedaagde (en een geringe en ongewijzigde reisafstand). Dat is een praktische keuze, gebaseerd op twee gedachten: 1) Als ten minste één gedaagde verweer geeft, gaat de zaak niet verstek. Hiervoor is de

laagste drempel van belang, niet de hoogste; 2) We kennen bij meerdere gedaagden niet de hiërarchie van belang tussen de verschillende gedaagden, maar dat de zaak in Amsterdam is aangebracht en niet in Alkmaar is in dit geval de best bruikbare indicatie. Tabel 20 toont de totaalstatistiek van gedaagden naar woonplaats in Limburg.

Tabel 20 Gedaagde partijen in zaken die in Limburg voor de rechter werden gebracht, naar vestigingsplaats gedaagde.

	Aantal gedaagden	%	% (excl. ontbrekende woonplaatsen)
Maastricht of Roermond (kanton bestaat nog)	10.922	35,5	36,4
Meerdere gedaagden, uit nog bestaand en uit opgeheven kanton	32	0,1	0,1
Gedaagde(n) van buiten Limburg	515	1,7	1,7
Gedaagden uit verschillende opgeheven kantons	9	0,0	0,0
Gedaagde uit opgeheven kanton (Heerlen, Sittard-Geleen, Venlo)	18.521	60,2	61,7
Subtotaal	29.999	97,5	100,0
Woonplaats gedaagde onbekend	773	2,5	
Totaal	30.772	100,0	

In 2,5% van de zaken in de woonplaats van de gedaagde(n) onbekend. Gedaagden 'van buiten' wonen in belangrijke mate in aangrenzende plaatsen, inclusief plaatsen net over de Belgische en Duitse grens.

Zaakselectie

Er is spaarzaam gebruik gemaakt van filters. De zaken zijn afgebakend via enkele selectiemogelijkheden die de rechtspraakdata bieden. De eerste is de lamicie categorie ('100' = handelszaak excl. kort geding), de tweede het financieel belang (t/m € 25.000) en als derde zijn alleen zaken ingeleid door de dagvaarding geselecteerd. Zaken zonder gespecificeerd financieel belang zijn niet uitgefilterd. Huur- en arbeidszaken zijn meegenomen in de analyse.

Bij verdere ontwikkeling zou de filtering specifiekere kunnen. In zaken waarin de kantonrechter de absolute competentie heeft kunnen ook zaken met een financieel belang boven € 25.000 worden meegenomen. Zaken zonder gespecificeerd financieel belang worden meestal door de civiele sector behandeld, en zouden kunnen worden uitgefilterd.¹⁰

Onderwerp van geschil bij natuurlijke eisers

In de hoofdstukken 3 en 4 werd geconstateerd dat, waar zittingsplaatsen verdwenen, het percentage natuurlijke eisers fors daalde t.o.v. van gebieden waar de zittingslocatie bleef bestaan. Dat roept de vraag op waar die geschillen over gaan. In Limburg is de codering van het type zaak goed gevuld (in meer dan 90% van de zaken geeft de registratie een indicatie van het onderwerp van geschil). Tabel 21 geeft de zaakstypen weer, op basis van de registratie door de rechtbank.

¹⁰Het gaat in beide gevallen om kleine aantallen zaken.

Tabel 21 Zaakstypen in geschillen met natuurlijke eiser, Limburg, 2012 en 2015

Bijzondere overeenkomst			Verbintenissenrecht		
Aanneming van werk / bouwrecht		13	Onrechtmatige daad	Zaaksbeschadiging	40
Arbeidsrecht	Loonvordering	113		Letsel	22
	Ontslag (nietig/onredelijk)	32		In het verkeer	12
	Overig arbeidsrecht	111		Overige onrechtm. daad	101
Huurrecht	Achterstallige huur	64	Verbintenis uit andere bron	Ongerechtvaardigde verrijking	21
	Ontbinding/ontruiming	189		Onverschuldigde betaling	15
	Overig huurrecht	136		Overig andere bron	34
Koop en ruil	Consumentenkoop	88	Overig verbintenissen		55
	Koop onroerende zaak	15			
	Overig koop en ruil	25			
Opdracht	Diensten/werkzaamheden ¹¹	319			
	Overige opdracht	14			
Medische behandeling	Overeenkomst	90			
	Beroepsaansprakelijkheid	5			
Verbruikleen	Geldlening	58			
	Wet op consumentenkrediet	16			
Rest bijzondere overeenkomst		63			

Naast bijzondere overeenkomsten en verbintenissen komen als classificatie op niveau 2 voor: erfrecht (1), intellectueel eigendom (3), procesrecht (1), verzekeringsrecht (19) en zakelijke rechten (2).

¹¹ Dit betreft veelal ambachtelijke werkzaamheden of professionele diensten die 'op maat' worden geleverd. Bijvoorbeeld het leggen van een parketvloer of het bouwen van een website.

Bijlage 2 Correlatietabellen

De tabellen in deze bijlage tonen de correlaties tussen de belangrijkste variabelen in het onderzoek. Ook is het aantal woningen en bedrijven opgenomen. Deze zijn nauw gerelateerd aan de adrestdichtheid, die is gebruikt in de regressieanalyse.

Tabel 22 Correlaties, data 2012, voor 33 Limburgse gemeenten

		N Woningen 2012	Adrestdichtheid 2012	N Bedrijven 2012	Instroom per 10.000 inw 2012	Afstand 2012	Afstand 2012 per auto	Verstek 2012	Instroom 2012	% natuurlijke eiser, 2012	Gezinsinkomen 2012
N Woningen	C	1	0,826**	0,972**	0,488**	-0,414*	-0,449**	0,236	0,907**	-0,258	-0,528**
2012	S		0,000	0,000	0,004	0,017	0,009	0,186	0,000	0,146	0,002
Adrestdichtheid	C	0,826**	1	0,731**	0,730**	-0,396*	-0,431*	0,294	0,844**	-0,381*	-0,756**
2012	S	0,000		0,000	0,000	0,0220	,012	0,096	0,000	0,028	0,000
N Bedrijven	C	0,972**	0,731**	1	0,317	-0,356*	-0,388*	0,163	0,805**	-0,126	-0,391*
2012	S	0,000	0,000		0,072	0,042	0,026	0,364	0,000	0,485	0,025
Instroom per	C	0,488**	0,730**	0,317	1	-0,476**	-0,472**	0,397*	0,755**	-0,537**	-0,856**
10.000 inw	S	0,004	0,000	0,072		0,005	0,006	0,022	0,000	0,001	0,000
2012											
Afstand 2012	C	-0,414*	-0,396*	-0,356*	-0,476**	1	0,980**	-0,044	-0,440*	0,393*	0,350*
2012	S	0,017	0,022	0,042	0,005		0,000	0,807	0,010	0,024	0,046
Afstand 2012	C	-0,449**	-0,431*	-0,388*	-0,472**	0,980**	1	-0,022	-0,471**	0,366*	0,344*
per auto	S	0,009	0,012	0,026	0,006	0,000		0,903	0,006	0,036	0,050
Verstek 2012	C	0,236	0,294	0,163	0,397*	-0,044	-0,022	1	0,300	-0,516**	-0,509**
2012	S	0,186	0,096	0,364	0,022	0,807	0,903		0,089	0,002	0,003
Instroom 2012	C	0,907**	0,844**	0,805**	0,755**	-0,440*	-0,471**	0,300	1	-0,374*	-0,673**
2012	S	0,000	0,000	0,000	0,000	0,010	0,006	0,089		0,032	0,000
% natuurlijke	C	-0,258	-0,381*	-0,126	-0,537**	0,393*	0,366*	-0,516**	-0,374*	1	0,505**
eiser, 2012	S	0,146	0,028	0,485	0,001	0,024	0,036	0,002	0,032		0,003
Gezinsinkomen	C	-0,528**	-0,756**	-0,391*	-0,856**	0,350*	0,344*	-0,509**	-0,673**	0,505**	1
2012	S	0,002	0,000	0,025	0,000	0,046	0,050	0,003	0,000	0,003	

C = Pearson Correlatie, S = Significantie

* Correlatie is significant op $p < 0,05$ (tweezijdig).

** Correlatie is significant op $p < 0,01$ (tweezijdig)

Tabel 23 Correlaties, data 2015, voor 33 Limburgse gemeenten

		N Woningen 2015	Adresdichtheid 2015	N Bedrijven 2015	Instroom per 10.000 inw 2015	Afstand 2015	Afstand 2015 per auto	Verstek 2015	Instroom 2015	% natuurlijke eiser, 2015	Gezinsinkomen 2015
N Woningen 2015	C	1	0,825**	0,968**	0,487**	-0,190	-0,245	0,204	0,913**	-0,109	-0,529**
	S		0,000	0,000	0,004	0,289	0,170	0,254	0,000	0,548	0,002
Adresdichtheid 2015	C	0,825**	1	0,714**	0,716**	-0,129	-0,177	0,411*	0,834**	-0,274	-0,774**
	S	0,000		0,000	0,000	0,474	0,323	0,017	0,000	0,123	0,000
N Bedrijven 2015	C	0,968**	0,714**	1	0,297	-0,219	-0,269	0,061	0,804**	0,002	-0,372*
	S	0,000	0,000		0,093	0,221	0,130	0,738	0,000	0,991	0,033
Instroom per 10.000 inw 2015	C	0,487**	0,716**	0,297	1	-0,188	-0,220	0,539**	0,747**	-0,277	-0,838**
	S	0,004	0,000	0,093		0,295	0,218	0,001	0,000	0,119	0,000
Afstand 2015	C	-0,190	-0,129	-0,219	-0,188	1	0,988**	0,110	-0,149	-0,504**	0,095
	S	0,289	0,474	0,221	0,295		0,000	0,541	0,408	0,003	0,600
Afstand 2015 per auto	C	-0,245	-0,177	-0,269	-0,220	0,988**	1	0,093	-0,209	-0,472**	0,109
	S	0,170	0,323	0,130	0,218	0,000		0,606	0,242	0,006	0,546
Verstek 2015	C	0,204	0,411*	0,061	0,539**	0,110	0,093	1	0,363*	-0,562**	-0,491**
	S	0,254	0,017	0,738	0,001	0,541	0,606		0,038	0,001	0,004
Instroom 2015	C	0,913**	0,834**	0,804**	0,747**	-0,149	-0,209	0,363*	1	-0,225	-0,660**
	S	0,000	0,000	0,000	0,000	0,408	0,242	0,038		0,207	0,000
% natuurlijke eiser, 2015	C	-0,109	-0,274	0,002	-0,277	-0,504**	-0,472**	-0,562**	-0,225	1	0,233
	S	0,548	0,123	0,991	0,119	0,003	0,006	0,001	0,207		0,193
Gezinsinkomen 2015	C	-0,529**	-0,774**	-0,372*	-0,838**	0,095	0,109	-0,491**	-0,660**	0,233	1
	S	0,002	0,000	0,033	0,000	0,600	0,546	0,004	0,000	0,193	

C = Pearson Correlatie, S = Significantie

* Correlatie is significant op $p < 0,05$ (tweezijdig).

** Correlatie is significant op $p < 0,01$ (tweezijdig)

Het aantal waarnemingen voor Noord-Holland is kleiner dan dat voor Limburg. Er worden ook minder statistisch significante verbanden gevonden tussen de variabelen. In de data over 2015 is er wel een statistisch significant verband tussen reisafstand en verstekpercentage.

Tabel 24 Correlaties, data 2012, voor 17 Noord-Hollandse gemeenten

		N Woningen 2012	Adresdichtheid 2012	N Bedrijven 2012	Instroom per 10.000 inw 2012	Afstand 2012	Afstand 2012 per auto	Verstek 2012	Instroom 2012	% natuurlijke eiser, 2012	Gezinsinkomen 2012
N Woningen 2012	C	1	0,729**	0,932**	0,321	-0,243	-0,291	0,242	0,825**	-0,287	-0,113
	S		0,001	0,000	0,210	0,348	0,258	0,350	0,000	0,265	0,666
Adresdichtheid 2012	C	0,729**	1	0,509*	0,262	-0,413	-0,404	-0,012	0,608**	0,037	0,019
	S	0,001		0,037	0,309	0,100	0,108	0,963	0,010	0,889	0,941
N Bedrijven 2012	C	0,932**	0,509*	1	0,362	-0,072	-0,127	0,222	0,824**	-0,355	-0,232
	S	0,000	0,037		0,153	0,784	0,627	0,391	0,000	0,162	0,370
Instroom per 10.000 inw 2012	C	0,321	0,262	0,362	1	-0,253	-0,264	0,302	0,764**	-0,364	-0,808**
	S	0,210	0,309	0,153		0,327	0,307	0,239	0,000	0,151	0,000
Afstand 2012	C	-0,243	-0,413	-0,072	-0,253	1	0,985**	0,184	-0,261	0,202	-0,061
	S	0,348	0,100	0,784	0,327		0,000	0,480	0,312	0,438	0,816
Afstand 2012 per auto	C	-0,291	-0,404	-0,127	-0,264	0,985**	1	0,117	-0,307	0,242	-0,039
	S	0,258	0,108	0,627	0,307	0,000		0,656	0,230	0,349	0,882
Verstek 2012	C	0,242	-0,012	0,222	0,302	0,184	0,117	1	0,283	-0,290	-0,464
	S	0,350	0,963	0,391	0,239	0,480	0,656		0,271	0,259	0,061
Instroom 2012	C	0,825**	0,608**	0,824**	0,764**	-0,261	-0,307	0,283	1	-0,426	-0,549*
	S	0,000	0,010	0,000	0,000	0,312	0,230	0,271		0,089	0,023
% natuurlijke eiser, 2012	C	-0,287	0,037	-0,355	-0,364	0,202	0,242	-0,290	-0,426	1	0,376
	S	0,265	0,889	0,162	0,151	0,438	0,349	0,259	0,089		0,137
Gezinsinkomen 2012	C	-0,113	0,019	-0,232	-0,808**	-0,061	-0,039	-0,464	-0,549*	0,376	1
	S	0,666	0,941	0,370	0,000	0,816	0,882	0,061	0,023	0,137	

C = Pearson Correlatie, S = Significantie

* Correlatie is significant op $p < 0,05$ (tweezijdig).

** Correlatie is significant op $p < 0,01$ (tweezijdig)

Tabel 25 Correlaties, data 2015, voor 17 Noord-Hollandse gemeenten

		N Woningen 2015	Adresdichtheid 2015	N Bedrijven 2015	Instroom per 10.000 inw 2015	Afstand 2015	Afstand 2015 per auto	Verstek 2015	Instroom 2015	% natuurlijke eiser, 2015	Gezinsinkomen 2015
N Woningen 2015	C	1	0,710**	0,934**	0,340	-0,354	-0,382	0,152	0,844**	0,059	-0,130
	S		0,001	0,000	0,181	0,163	0,130	0,561	0,000	0,822	0,620
Adresdichtheid 2015	C	0,710**	1	0,497*	0,227	-0,323	-0,336	0,161	0,560*	0,152	0,014
	S	0,001		0,043	0,381	0,206	0,188	0,538	0,019	0,560	0,957
N Bedrijven 2015	C	0,934**	0,497*	1	0,406	-0,254	-0,291	0,047	0,855**	-0,062	-0,243
	S	0,000	0,043		0,106	0,325	0,256	0,859	0,000	0,814	0,348
Instroom per 10.000 inw 2015	C	0,340	0,227	0,406	1	0,267	0,313	0,200	0,752**	-0,431	-0,775**
	S	0,181	0,381	0,106		0,300	0,221	0,442	0,001	0,085	0,000
Afstand 2015	C	-0,354	-0,323	-0,254	0,267	1	0,991**	0,548*	-0,032	-0,586*	-0,578*
	S	0,163	0,206	0,325	0,300		0,000	0,023	0,904	0,013	0,015
Afstand 2015 per auto	C	-0,382	-0,336	-0,291	0,313	0,991**	1	0,529*	-0,022	-0,604*	-0,604*
	S	0,130	0,188	0,256	0,221	0,000		0,029	0,932	0,010	0,010
Verstek 2015	C	0,152	0,161	0,047	0,200	0,548*	0,529*	1	0,191	-0,543*	-0,382
	S	0,561	0,538	0,859	0,442	0,023	0,029		0,464	0,024	0,130
Instroom 2015	C	0,844**	0,560*	0,855**	0,752**	-0,032	-0,022	0,191	1	-0,217	-0,541*
	S	0,000	0,019	0,000	0,001	0,904	0,932	0,464	0	0,403	0,025
% natuurlijke eiser, 2015	C	0,059	0,152	-0,062	-0,431	-0,586*	-0,604*	-0,543*	-0,217	1	0,639**
	S	0,822	0,560	0,814	0,085	0,013	0,010	0,024	0,403		0,006
Gezinsinkomen 2015	C	-0,130	0,014	-0,243	-0,775**	-0,578*	-0,604*	-0,382	-0,541*	0,639**	1
	S	0,620	0,957	0,348	0,000	0,015	0,010	0,130	0,025	0,006	

C = Pearson Correlatie, S = Significantie

* Correlatie is significant op $p < 0,05$ (tweezijdig).

** Correlatie is significant op $p < 0,01$ (tweezijdig)